

Подановська Галина Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, голова циклової комісії
фахових дисциплін початкової освіти
Відкременого структурного підрозділу
«Педагогічних фаховий коледж Львівського
національного університету
імені Івана Франка»,
podanovska@ukr.net

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЯК ЛІНГВОДИДАКТИЧНА ПРОБЛЕМА

Анотація. У статті проведено теоретичний аналіз понять «компетенція», «компетентність» та зокрема «комунікативна компетентність» особистості молодшого школяра у науковій парадигмі. Виявлено багатогранність цих понять, що пояснюється актуальністю та водночас складністю підходів до їх вивчення.

Ключові слова: компетенція, компетентність, комунікативна компетентність, здобувачі початкової освіти, комунікативні здібності, початкова школа.

Пріоритетним напрямом розвитку сучасної вітчизняної та світової освіти є перенесення акцентів зі здобуття знань і вмінь на формування в учнів системи компетентностей. Потрібно виробити в школярів уміння навчатися, ефективно використовувати мовні ресурси, працювати в команді, оперативно знаходити необхідну інформацію й використовувати її для розв'язання нагальних проблем [4].

Відтак у контексті модерної для України стратегії освіти в науковий обіг ввійшли поняття «компетенція» і «компетентність», що стали предметом вивчення та аналізу багатьох учених, їх досліджували В. Байденко, Ф. Бацевич, Г. Беліцька, Л. Берестова, Н. Бібик, С. Бондар, Л. Ващенко, В. Введенський, Ф. Вейнерт, Н. Волкова, І. Галяміна, М. Головань, Н. Грішанова, І. Гудзик, Дж. Гуді, Ж. Делор, О. Дубасенюк, Б. Ельконін, І. Єрмаков, Е. Зеєр, І. Зимня, І. Зязюн, В. Кальней, Н. Кузьміна, В. Куніцина, А. Маркова, А. Новікова,

О. Овчарук, Л. Паращенко, М. Пожарська, О. Пометун, Дж. Равен, Ю. Рубін, О. Савченко, Г. Селевко, Н. Сидорчук, Ю. Татур, Р. Уайт, Н. Хомський, А. Хуторський, В. Шадріков, Ф. Шаріпов, С. Шишов, І. Якиманська та ін.

Їхні праці становлять основу вивчення цих явищ, проте єдиної наукової думки щодо них ще не сформовано. Виокремлюються два основні підходи до трактування уже зазначених термінів серед науковців: одні їх ототожнюють, інші – розрізняють. Однак навіть у межах спільного бачення пояснення явищ «компетенції» та «компетентності» відрізняється.

За результатами проведеного аналізу узагальнимо визначення поняття «компетенція» як сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів і досвіду діяльності учня) щодо певного кола предметів і процесів реальної дійсності, необхідних для здійснення якісної особистісної та соціально-значущої продуктивної діяльності.

Водночас нині є актуальним поняття компетентності учнів, що визначається багатьма чинниками. Саме компетентності, як вважає багато науковців, є індикаторами, що дозволяють визначити готовність учнів до конкретної діяльності, особистого розвитку та продуктивної участі в житті суспільства, орієнтуватися в умовах сучасного інформаційного простору, у подальшому здобутті освіти та мінливому ринку праці.

Слово «компетентний» у Новому тлумачному словнику української мови означено так: «1) який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; 2) який має певні повноваження; повноправний, повновладний» [5, с. 874].

Державний стандарт початкової загальної освіти визначає ключові компетентності відповідно до «Рекомендацій Європейського парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» (18.12.2006) [3]. Серед 10-ти ключових компетентностей чільне місце посідає спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами, тобто комунікативна компетентність.

Рівень розвитку рідної мови відображає рівень духовного розвитку нації, її культури. Рідна мова – «це голос свого народу й чарівний інструмент, на звуки якого відгукуються найтонші струни людської душі» [1]. Тому перед педагогами стоїть важливе завдання – сформувати компетентісно орієнтовану мовну особистість, здатну подолати будь-які кризи. На цьому наголошують провідні вітчизняні лінгводидакти О. Горошкіна, Т. Донченко, С. Караман, Т. Окуневич, М. Пентиліук, Е. Палихата та ін.

У системі початкової освіти поняття комунікативної компетентності школярів набуває деяких особливостей. Державний стандарт початкової загальної освіти визначає комунікативну компетентність як здатність особистості застосувати у конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії з навколишніми і віддаленими людьми та подіями, навички роботи у групі, володіння різними соціальними ролями [3].

Питання формування комунікативної компетентності молодших школярів досліджували Л. Варзацька, М. Вашуленко, С. Дубовик, А. Канищенко, І. Мамчур, М. Наумчук, О. Петрик, К. Пономарьова, О. Савченко, Г. Харченко та ін.

М. Вашуленко, досліджуючи компетентнісний підхід до перевірки мовних і мовленнєвих знань молодших школярів, важливого значення надає лінгвістичному компоненту комунікативної компетенції. На думку вченого, цей компонент охоплює такі рівні: фонологічний (звуки мовлення, фонемі, склад, наголос, інтонацію); лексичний (слово, лексичне значення слова, групи слів за значенням, відтінки значень, стилістичні особливості слововживання); морфологічний (лексико-граматичні розряди слів, повнозначні і службові частини мови, змінювані й незмінювані граматичні форми); синтаксичний (словосполучення, речення, види речень за метою висловлювання та інтонацією, головні і другорядні члени речення); текстологічний (функціональні типи текстів та їх стилістичні різновиди, структурні компоненти тексту) [2, с. 16].

Отже, аналіз досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців із проблем компетентностей та компетенцій дає змогу визначити поняття комунікативної компетентності молодших школярів як інтегральної якості особистості, що виявляється у здатності формувати мотиваційно-ціннісну основу спілкування; оволодівати й застосовувати мовні знання, уміння та навички; встановлювати і підтримувати контакти з іншими людьми, використовуючи різні способи взаємодії; ефективно працювати в групах; володіти різними соціальними ролями, необхідними для успішної соціалізації в полікультурному суспільстві.

Комунікативна компетентність виробляється на уроках української мови, літературного читання та роботи з дитячою книжкою, що мають широкі можливості для ознайомлення учнів із найважливішими правилами усного й писемного мовлення і спілкування, можливості для повноцінного формування всіх компонентів комунікативної компетентності.

Список використаних джерел:

1. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо / уклад. Я.Б. Тимошенко. Київ : Либідь, 1991. 256 с.
2. Вашуленко М. Компетентнісний підхід до перевірки мовних і мовленнєвих знань молодших школярів. Початкова школа. 2009. № 1. С. 16–20.
3. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (Дата звернення 08.06.21).
4. Дмитренко К. А., Коновалова М. В., Семиволос О. П., Бекетова С. В. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності : метод. пос. Харків : Основа, 2018. 119 с.
5. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / укладачі: В. В. Яременко, О. М. Сліпущко. Київ, АКОНІТ, 2006. Том 1 : А–К. 926 с.